

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Paliudijimai jubiliejinės šventės proga

Kas yra tas garantas, kad mes, šiandieninės Lietuvos žmonės, galime ramiai miegoti naktimis, prasmingai dirbti dienomis, poilsiauti mūsų Tėvynės gražiosios gamtos prieglobstyje arba, kada panorėję, laisvai ilsėtis ir grožėtis, keliaudami įvairiaspalvio pasaulio keliais? Manychiau, tas garantas yra taika pasaulyje, ramybė širdyje, darbas savoje Tėvynėje pagal pomėgius ir išsilavinimą...

Švenčiame šimtmetį Lietuvos valstybės, kuri pasaulio žemėlapiuose apibrėžta konkrečiais kontūrais. Esam tos dvi laimingos kartos, galinčios čia ir dabar prisiliesti prie šios jubiliejinės šventės, ištirpti joje, susikurti ją ir tą kūrybą parodyti pasauliui. Atrodo, ko dar bereikia: mylėti žmones ir savo Tėvynę, dalyvauti nuolatinėje mūsų valstybės kūryboje, pristatyti savo tėviškes gražių prisiminimų ir prasmingų darbų pavyzdžiais. Juk taip ir yra – Lietuvos žmonės moka dirbti ir švęsti, kaip paliudija mūsų darbai ir dienos. Mūsų jaunieji mokslininkai veržiasi į pirmaujančias pasaulio atradimų ir išradimų vietas, darbuotojai ūkininkai, įvaldę modernią techniką, demonstruoja Lietuvos žemės ūkio pasiekimus, įvairių sričių menininkai garsina Lietuvą originaliais meno kūrybos pavyzdžiais...

Ir visa tai per gana trumpą laiką – po 50 metų trukusio sovietinio okupacinio sąstingio. Nors ir tada būta labai talentingų žmonių, kurie, nors ir Sovietų sąjungos sudėtyje, savaip garsino Lietuvos vardą pasaulyje. Šitie paliudijimai savo išskirtiniais darbais rodo lietuvių – senųjų baltų genties, prigludusios prie Baltijos jūros – gyvybingumą ir veržlumą. Atsigręžus į mūsų tautos ir valstybės istoriją, darosi apmaudu, kad kadaise didinga Lietuvos valstybė, plytėjusi nuo Baltijos iki Juodosios jūros, ilgą laiką buvo okupuota, bandant ištrinti ne tik jos buvusią didybę, bet ir kalbą, raštą, etniškumą. Bet visa tai jau praeityje, o dabartiniai mūsų mokslininkai, istorikai, etnologai padeda visuomenei skirti grūdus nuo pelų, nepasiduoti negeranorių ar net piktybiškų „pranašų“ išvedžiojimams per spaudą, o ypač per šimtamyliais žingsniais skubantį ir lyg tvanas mus užliejantį internetą...

Kaip ir visose pasaulio tautose, Lietuvoje esama visko: šiek tiek tinginių, šiek tiek girtuoklių, šiek tiek apsileidėlių, šiek tiek apgavikų ar nusikaltėlių... Bet tos žmogiškojo prado blogybės lyg drumzlės nuskesta į kuriančios, lyg bičių avilys darbingai dūzgiančios valstybės dugną. Kiek grožio ir išradingumo esama mūsų šventėse, kiek dvasios skaidrumo mūsų dainose, kurias atgaivina ir visuomenei pristato meniniai kolektyvai... O valstybės šimtmečio (1918–2018) jubiliejus, jo šventimas yra viršukalnė, kurios, tikiuosi, niekada nepamirš ir prie savo šimtmečio artėjantieji, ir tie, kuriems sukako dar tik dešimtmetis...

Mūsų slinktis per laiko erdves panaši į veržlų pavasarinį ledonešį Nemunu ar Nerimi... Arba į M.K. Čiurlionio paveikslo procesiją, ramiai, neskubant, iškilmingai keliaujančią laike. Keliaujančią į savo tikslą – į kalną, kuriame žiburiuoja J. Biliūno „Laimės žiburys“. Tik niekada nepamirškime, kad visa taiki procesija nebūtų tokia prasminga be pokario Lietuvos partizanų, pristabdžiusių rusifikaciją, žiaurią kolektyvizaciją, Sibiro tremtį ir kitus okupacijos padarytus nusikaltimus bei mūsų tautos ir valstybės praradimus... Kuo sąmoningesni tampam, tuo labiau įvertinam Lietuvos partizanų sudėtą auką ant mūsų širdžių piliakalnių.

Aldona Žemaitytė

Neregėta Lietuva.

Skyrdis oro balionu nuotr.

MANO PROTĖVIŲ ŽEMĖ

*Tu viena mano laimės ir džiaugsmo sapnuos,
Tu viena mano kryžkelių vingiuos liūdnuos,
Tu viena mano saulė rytojaus dienos,
Mano protėvių žeme.*

*Atminimuose lankos ramunių baltų,
Senos pilys prie Nemuno seno krantų,
Baltija ir aukštaičių pagojai – tai tu,
Mano protėvių žeme.*

*Ir bitelių dūzgimas baltam avily,
Ir piliakalnių, alkų ramybė tyli,
Ir žiema, kaip mirties baltas takas, gili
Mano protėvių žemėj.*

*Nenumirus po piktojo gruodo ledais,
Nesukniubus po sielvarto upės krantais,
Puoškis, puoškis pavasario jauno žiedais,
Lietuva, mano protėvių žeme!*

Bernardas Brazdžionis

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Aldona Žemaitytė. Paliudijimai jubiliejinės šventės proga • **2-as psl. Jūratė Kuodytė.** Lietuvos kultūros sostinėje Marijampolėje – religinė šventė • **4-as psl. „Tokia gaji, tokia saugi gimtoji žemė“...** Algimantas Mackus, Liūnė Sutema, Henrikas Nagys, Vytautas Mačernis • **5-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė.** Devynioliktoji Vilniaus knygų mugė: skaitau Lietuvą – skaitau pasaulį • **6-as psl. Astrida Petraitytė.** Šachmatininkai istoriniuose verpetuose • **7-as psl. Jūratė Ivanauskienė.** Lietuviškas žodis išėivijoje: Bernardas Brazdžionis (2) • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje: Apskritojo stalo diskusija „Lietuvių išėivijos paveldas“ • Kauno Istorinėje prezidentūroje – ypatinga fotografijų paroda „Vyčiai“

Lietuvos kultūros sostinėje Marijampolėje – religinė šventė

Jūratė Kuodytė

Paskelbus Marijampolę Lietuvos kultūros sostine, prasidėjusių šventinių renginių kalendoriuje svarbią vietą užėmė sausio 27 d. įvykusi šventė, kurią organizavo Katalikų bažnyčios bendruomenės. Tą dieną buvo minimi net trys jubiliejai: Pal. Jurgio Matulaičio konsekracijai ir įžengimui į Vilniaus katedrą – 100 metų, jo įkurtai Švč. M. Marijos Nekaltojo prasidėjimo Vargdienių seserų vienuolijai – 100 metų, ir Pal. Jurgio Matulaičio draugijai – 10 metų. Žinoma, visi šie trys jubiliejai buvo įpinti į svarbiausiąją – Lietuvos valstybės šimtmečio sukaktį. Konferencija Marijampolės dramos teatro salėje dar kartą patvirtino faktą, kad kovoje už tautos nepriklausomybę, žmogaus laisvę ir teises valstybė ir Bažnyčia ėjo ir tebežengia koja kojon.

Tuo savo sveikinimo kalboje džiaugėsi Marijampolės merė Irena Lunskienė, dalyvavusi konferencijoje ir šv. Mišiose Šv. Ark. Mykolo bazilikoje, tą atskleidė ir pranciškonų kunigo Juliaus Sasnausko OFM pranešimas tema „Pal. J. Matulaičio – Vilniaus vyskupo – veidas“. Renginio programoje buvo ir du pranešimai: kun. teolog. licenc. G. Urbštas kalbėjo apie pasauliečius po pal. J. Matulaičio vėliava, o s. E. Lavrinovičiūtė MVS pasakojo apie pal. J. Matulaičio „dukras“ – Vargdienių seseris. Taip pat ją praturtino meninė programa, kurią užbaigė malda. Pilna Marijampolės teatro salė ir stovintys pasieniais žmonės tą dieną paneigė niūrias prognozes apie vis labiau sekuliarėjančią Lietuvos visuomenę. Čia galėjai sutikti atvykusius iš sostinės, Kauno, net iš atokių Žemaitijos miestelių. Žinoma, daugiausia tai buvo senjorai, tačiau netrūko ir šeimų su mažais vaikais, ir jaunimo, kuris mielai savanoriavo, padėdamas šventės metu.

Nors apie palaimintąjį Jurgį Matulaitį išleista ne vien knyga, parašyta vienuolių ir istorikų straipsnių, tačiau daugeliui netikėtai ir įdomus pasirodė pranciškonų kunigo Juliaus Sasnausko pranešimas, kuris neapsiriboja istorinėmis detalėmis, labiau siekdamas atkreipti klausytojų dėmesį į Vilniaus vyskupo pranašiškas idėjas. O jos tikrai pranoko laiką ir iki šių dienų gali įkvėpti konkrečioms darbams Bažnyčios žmones. Pirmiausia kunigas priminė, kaip Palaimintasis vykdė savo kaip ganytojo tarnystę ir pakvietė patyrinėti, kaip toji tarnystė suvokiama šiaudien: „Atsivertę Vatikano II Susirinkimo dokumentus, galime pastebėti, kad Palaimintasis, tarsi koks pranašas, jau anuomet vykdė ją taip, kaip įpareigoja ją vykdyti Susirinkimas, vykęs 1965 metais! Jis taip veikė jau 1925-aisiais ir dar anksčiau, tą rodo jo požiūris į dvasininkų bendravimą su pasauliečiais, reagavimas į pasaulio įvykius ir priemones, parodymas, kad vyskupas yra visų, ne tik skirtingų tautų katalikų, ne tik kitatikių, bet ir netikinčių, net nekrikščionų, idant būtų atskleista ir jiems Kristaus meilė.”

Kun. J. Sasnausko nuomone, J. Matulaitis pranoko ne tik savo laiką. Jis kartais pranokdavo ir Vatikano politiką, pakildavo aukščiau, nors žinoma, jog su Šv. Sosto apaštaliniais vizitatoriumi Lenkijai ir Lietuvai Achille Ratti (vėliau tapusiu popiežiumi Pijumi XI) jį siejo šilti santykiai. Juk ir Marijonų vienuolijos atkūrimas buvo pranašiškas žingsnis, ji buvo atnaujinta ir suorganizuota, pripildyta dvasios siekių, kurie pranoko anuometinį supratimą apie Bažnyčios socialinį mokymą. „Atsivertęs dar kartą jo 'Užrašus' negali patikėti, kad jis taip mąstė ir rašė tokiais įtemptais laikais, 1910–1925 metais. Manau, kad tokių dalykų neišmokstama, jis buvo rezultatas to ypatingo tikėjimo, įsikabinimo į Kristų”, – kalbėjo susirinkusiai pilnai salei konferencijos dalyvių kun. Julius Sasnauskas. Juozas Tumas-Vaižgantas, kalbėdamas apie Jurgio Matulaičio konsekraciją ir ingresą į Vilniaus katedrą yra pastebėjęs, kad J. Matulaitis kalba ne taip, kaip kunigui įprasta, bet tarsi aiškiai matydamas Kristų, veikiantį ir savo paties gyvenime, ir istorijoje. „Tokių žodžių, kokius Matulaitis kalbėjo, galėjai tikrai gerti, jų net negalėjai atkartoti”, –

Palaimintasis Jurgis Matulaitis 1926 m.

sakė anuomet kun. J. Tumas.

Savo jautrioje kalboje apie Palaimintąjį kun. J. Sasnauskas OFM priminė kelis svarbiausius Vilniaus vyskupo charakterio ir asmenybės bruožus, kurie leidžia su meile priklausyti jo vyskupijai ir šiaudien. Kodėl su meile? Todėl, kad kunigui nėra paprasta išlaikyti tokį požiūrį į savo ganytoją, kuriam per kunigų šventimus turi pažadėti pagarbą ir klusnumą, tarsi atiduoti savo asmeninį gyvenimą jam ir rankas, pasitikėti jo sprendimais ir juos ramiai priimti, nepaisydamas savo paties valios ar troškimų. „Ką mes, kunigai, pirmiausiai ir dažniausiai apkalbame? Vyskopus, kurie ką nors ne taip pasakė ar padarė, kurie ne taip atrodė ir t.t. Todėl taip miela ir brangu, kai atrandi vyskupo bruožą, kuris tave tarsi parklupdo ant kelių, patraukia tavo širdį...” – pasidžiaugė kun. Julius, radęs apčiuopiamų ir įkvėpiančių ganytojo bruožų palaimintojo Jurgio Matulaičio gyvenime ir užrašuose.

Meilė Bažnyčiai

Prisimindamas studijas Kauno kunigų seminarijoje, kun. J. Sasnauskas pažymėjo, kad tikrai ten būsimus kunigus mokė mąstyti kartu su Bažnyčia. Taip mąstė ir Palaimintasis Jurgis, tik tame mąstyme nebuvo jokių priemaišų, jame nebuvo jokių savo paties interesų, bet koks netikrumas buvo eliminuotas; jo santykis su Bažnyčia buvo grynas, natūralus, taigi ir nebuvo našta jam. Jis sugebėjo išvelgti Bažnyčioje bendrojo gėrio išikūnijimą. Net ir tais 1918 metais Vilniuje. Nujautė, kad nebus lengva. Įžengdamas į Vilniaus vyskupo pareigas, jis rašė: „Nežinau, kodėl man niekad taip neatrodė menki, niekingi tie tautiniai ginčai, neapykantos, užsispyrimai, kaip dabar. Rodos, turint tiek geros valios ir nuolaidumo, buvo galima visus sutaisyti Kristuje”.

Lenkai priėmė jį kaip kompromisą su Lietuvos Taryba. Vyskupas turėjo būti lietuvis. Jurgis Matulaitis žinojo, kad nebuvo labai pageidaujamas, mat Lietuvos Taryba norėjo Vilniaus vyskupu turėti Maironį ar kun. Mironą, kurie buvo ryškiai tautiškai angažuoti. Buvo atsiumtę į Marijampolę kun. Petruļį ir kun. Purickį patikrinti, ar tikrai Matulaitis yra. Tačiau net ir tai žinodamas, jis ramiai ir nuolankiai priėmė naują tarnystę Bažnyčiai. Kun. J. Sasnauskas priminė klausytojams, kaip vyskupas J. Matulaitis buvo nuolatos puolamas, šmeižiamas lenkų laikraš-

čiuose ir kaip akivaizdų melą pateikė kaltinimų pavyzdžius apie tai, kad jį į vyskupo postą pasodino ne popiežius, o Lietuvos Taryba ar vokiečiai, o gal net caro valdžia jį paskyrė, nors caro valdžia Lietuvoje jau buvo seniai panaikinta... ir pan.

Nors apie Vilniaus vyskupą Jurgį buvo skleidžiamas grynas melas, tačiau jis niekada nieko neatsakinėjo į tokius šmeižtus. Jo susirašinėjime su Stepono Batoro universitetu, kuris jį puolė dėl neva neteisingo lenkų kunigų kėlimo į atkampias parapijas ir siekė, kad Vilniaus kunigų seminarija būtų labiau priklausoma nuo lenkams pavaldaus universiteto, nuostabiai išsiskleidė priešų meilė. Mat atsitiko taip, kad kai pats universitetas susilaukė kritikos ir kilo bažnytinis skandalas dėl Teologijos fakulteto išleistame leidinyje tam tikrų erezijos apraiškų, vyskupas J. Matulaitis apgynė fakultetą ir užglaisė konfliktą, kad niekas nenukentėtų. Vėliau universitetas įvertino jo pa-

Plaketė, skirta Pal. Jurgio Matulaičio beatifikacijos 25-mečiui.

stangas. Turėdamas galių kaip vyskupas galėjo susitvarkyti su savo priešais, nemylėtojais, bet jo principas buvo nereaguoti, nes svarbiau jam buvo ne asmeniškumai, o didesnis tikslas – Bažnyčios ateitis. Ir jo priešų meilė buvo ne deklaratyvi, bet natūrali, nes nuoširdaus tikėjimo rémuose viskas atrodo paprasta – eini tuo keliu, kurį Bažnyčia davė.

Vilnius tapo Lenkijos respublikos dalimi, neliko vilčių, kad jis grįš Lietuvai, ir Vilniaus vyskupas negalėjo tikėtis permainų. Lenkijos politikos tikslas buvo kuo greičiau asimiliuoti Lietuvos pakraščius, o pasinaudojimas Bažnyčia tokiam tikslui neatrodė visiems vienodas blogis: šlietis prie aukštesnės kultūros, kalbos ir pan. „Iš vienos pusės galėjai suprasti tokius siekius, tačiau Jurgiui Matulaičiui tokį siekį palaikyti neleido tikėjimas, Bažnyčios suvokimas kaip Dievo, o ne kurios atskiros tautos. Dar 1911 m. jis perspėjo, kad 'neturime užsidaryti savo tautiškume...kunigas privalo mylėti tėvynę, tik turi pats žiūrėti, kad toji meilė būtų šventa”'. Bet neapykanta vyskupo atžvilgiu sklido iš abiejų pusių. „Lietu-

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 3 psl.

vių dvasininkai šaipėsi iš J. Matulaičio, kad jis pasitiko Pilsudskį geležinkelio stoty, kaip kokį prezidentą. Tačiau jis darė tą minimumą, ko negalėjo nedaryti. O šiaip ar taip, tai Pilsudskis sutriuškino bolševikus Lietuvoje, vienintelis iš skudurų davė Stalinui, tik tas lenkų nacionalinis pasididžiavimas drumstė protus net ir Bažnyčios hierarchams. Vis dėlto net ir tokioje situacijoje Palaimintasis suprato, kad jis yra visų ganytojas, net ir klystančių, apakusių nuo pergalingos šlovės, jis yra ganytojas ir lietuvių, kurie lenkų nekentė”, – pastebėjo kun. J. Sasnauskas OFM.

Ar šventasis gyvuoja tik pakylėtas tris metrus nuo žemės?

„Tik ne Jurgio Matulaičio atveju”, – teigė pranciškonų vienuolis. Jo atveju, tas šventumas buvo regimas žemiškuose reikaluose. Našlaitis, anksti netekęs tėvo, liga, apie kurią vengė užsiminti ir tikėtis paguodos iš kitų. Šiandien daug kalbame apie vaikystės traumas, bet Jurgiui Matulaičiui tos traumos, išileidus Kristų, padėjo pasiekti šventumo. „Jo akys blizgėjo jaunatviškai dėl ligos ir dėl malonės, kurią įgijo”, – priminė Juozo Tumo-Vaižganto žodžius apie Palaimintąjį. 56 nepilni metai – o kokia turtinga biografija! Ryšys su Lenkijos kultūra, Petrapilis, indėlis į Baltarusijos Katalikų Bažnyčią, kuris neša vaisių dar ir šiandien, kai gali pamatyti kaimuose pilną bažnyčią tikinčiųjų: vaikų, jaunimo, ne tik senosios kartos katalikų.

J. Sasnauskas pastebi, kad toje šalyje vienas svarbiausių dalykų Palaimintojo dvasios palikime yra žmonių noras tarnauti Bažnyčiai: gražiausi gėlių darželiai, pasauliečiai jaučia, kad jie yra Bažnyčios dalis. O Lietuvoje ši tarnystės idėja sparčiai nyksta su senąja karta. Baltarusių kunigai anuomet skundėsi, kad baltarusiai negavo iš Vilniaus vyskupo Matulaičio savo bažnyčios, kur galėjo melstis sava kalba, nors lietuviai tam tikslui išsikovojo šv. Mikalojaus bažnyčią. Tačiau jis išrūpino, kad baltarusiams Evangelija būtų skelbiama jų kalba: kai kunigas išvertė Evangeliją į baltarusių kalbą ir kilo skandalas, vis dėlto Jurgis Matulaitis suteikė aprobatą tam leidiniui. O tai tikrai nebuvo lengva. Ir tai buvo pagrindas kurtis Baltarusijoje katalikų bendruomenėms, Katalikų bažnyčios užuomazga Baltarusijoje. Šiandien kai kurios jų yra parodomieji Lukašenkos objektai. Bet Bažnyčia tikrai gyva ir Jurgis Matulaitis prie to stipriai prisidėjo. Kaip ir prie Latvijoje įkurtų marijonų vienuolynų. „Sakytume, šiandien yra populiaru Rytų misija, evangelizavimo idėja? Tačiau jis neteikė tokia idėja politinės reikšmės, jam rūpėjo Bažnyčia ir tikinčiųjų gyvenimas pagal Evangeliją. Jis mokėjo derinti pagarbą ir dėmesį žmogui su visuotinės Bažnyčios tikslais. Jei susitiktų su popiežiumi Pranciškumi, manau, tikrai susikalbėtų. Nes popiežius užuostų tą avidės kvapą Jurgio Matulaičio veikime”, – kalbėjo pranciškonų vienuolis.

Vyskupas, turėjęs mokinių ir draugų

Būtent pagal pasekėjų, mokinių gausą Julius Sasnauskas linkęs vertinti vyskupo tarnystės vaidą ir vaisius. Ne pataikūnų, bet tikrų mokinių, kurie tęsia mokytojo pradėtus darbus. O tam, kad turėtų mokinių, pirmiausia, žinoma, reikia turėti ką duoti: ne tik žinių, patirties, bet ir mokėti nusizeminti, lenktis, priimti mokinio neišmanymą ir su meile auginti, dovanojant save. Jis paliko kunigus-mokinius Lenkijoje, net J. Tuma-Vaižgantą galima laikyti jo mokiniu, nes jis buvo tiesiogiai įkvėptas jo kaip kunigo. Jis turėjo ne tik mokinių, bet ir draugų. O tai dar labiau nusizeminimo ir nuolankumo, laiko reikalaujantis veiksmas. Tarp jo draugų buvo ortodoksas kun. Pranciškus Būčys, toks buvo ir kun. Kukta, ir jo sekretorius lenkas.

Gal ir ne visi Lietuvos vyskupai šiandien turi mokinių, tačiau akivaizdu, kad Palaimintasis Jurgis Matulaitis turi ir mokinių, ir pasekėjų. Tai puikiai iliustravo konferencijos savanoriai, talkinę rūbinėje, pristatę knygas apie Palaimintąjį. Jiems visai natūralu buvo paaukoti savo savaitgalį, prisimenant ir pagerbiant savo gyvenimo mokytoją. Keistas dalykas, tačiau vilnietė Agnė, atvykusi į Marijampolę, galėjo įvardyti ne vieną Palaimintojo savybę, kuri jai teikia minčių ir pamąstymų asmeniniame gyvenime.

„Matulaitis yra Lietuvos dvasingumo tėvas ir

Palaimintojo Jurgio Matulaičio draugija

reikia sekt jo pavyzdžiu, nes tai suteikia man vilties, tik tokiais pavyzdžiais galime tobulinti savo gyvenimą, tiesinti savo kelią. Pirmas buvo Jėzus Kristus, o per panašius pavyzdžius, kaip Jurgis Matulaitis, mes galime geriau suprasti, kaip tai daryti šiandien. Evangelijoje skaitome, kad druska negali būti saldi, ji sūri, taip ir tikėjimas negali būti drungnas, beskonis. Manau, kad jis turi sietis su gerais darbais, su konkrečiu veikimu. Ar gali būti gyvenimas, skirtas tik malonumams? Kai kurie renkasi malonumus, tačiau ilgainiui jie atsibosta, paprasčiausiai todėl, kad neturi gilesnės prasmės. O kai turi gražų tikslą, rezultatas visada bus, jį gali pamatyti, sulaukti atsako ar apčiuopti ne tik tą dieną, bet ir kitą. Ir tai džiugina, praturtina. Skačiau apie Jurgį Matulaitį, prisimenu, kad jo gyvenimas buvo persmelktas kančios, kad jis dirbo sudėtingu Lietuvai metu, kai visuomenė buvo susiskaldžiusi, tautinė nesantaika pasitelkus Bažnyčią ir pan. O man jo gyvenime svarbu atrodo, kad nepaisant jo tautybės ar ištikinimų, jis prie kiekvieno galėjo prieiti, betarpiškai pasikalbėti, buvo žemiškas, paprastas, O kas yra tikėjimas? Santykis su Dievu – taip, bet ir su žmogumi.”

Kita savanorė, studentė, jau iš pačios Marijampolės, pritarė bičiulei ir priminė, jog nebūtina tapti dvasininku ar turėti ypatingą teologinį išsilavinimą, kad patikėtum Dievu. Tačiau tarp savo draugų sutinka nemažai tokių, kurie laiko save netikinčiais, kurie nuolatos kritikuoja Bažnyčią, dvasininkus, vienuoles seseris kiekvienai progai pasitaikius. Nepaisydama to, mergina mano, kad kiekvienas kunigas, vien todėl, kad buvo pašauktas tokiai tarnystei, yra ypatingas ir kiekviename gali rasti šventumo. Aišku, norisi, kad jie būtų arčiau žmonių, kartais nusivili, kad kunigai užsiima pra-

gmatiškais dalykais, žiūri pirmiausia savęs. Tačiau nereikia tikėtis, kad jau šioje žemėje būtų ta idealioji Bažnyčia ir kunigų paklydimai neturi įtakoti žmogaus asmeninio santykio su Dievu. Kaip ligoninėje: kai vienas medikas padaro klaidą, gal buvo išgėręs, o gal tiesiog blogai atliko savo pareigą, tai ką – mes jau niekada neisime į ligoninę, visi gydytojai blogi?

Mergina turi daug netikinčių draugų ar tik pakrikštytų, bet neinančių į bažnyčią. Jie kažkodėl jaučiasi turį teisę žerti kritiką, kaip ir tie, J. Matulaičio laikais, jį linksniau ir kritikavę. O kai paklausia, kada paskaitei Bibliją, kada meldeisi – tyla. Tai parodo paties žmogaus vertybinę stuburą, jo požiūrį į kitą. „Manau, kad kiekvienas turi žiūrėti savo kelio, ravėti savo darželį, o nesidairyti į kitų nuodėmingumą. Kitų ydos, kritika nepadės savęs patobulinti. Stengiuosi vadovautis Palaimintojo Jurgio Matulaičio principu – nugalėk blogį gerumu, o tai reiškia – savo geranorišku požiūriu, gerais darbais, pozityviomis kalbomis”, – dalijosi savanorė renginio Marijampolės dramos teatre metu.

Šiandien Lietuva jau turi du palaimintuosius, ir po vyskupo Teofiliaus Matulionio beatifikacijos tarsi buvo primirštas pirmasis Lietuvos Palaimintasis arkivyskupas Jurgis. Gal jis vis dar nepažįstamas Lietuvos tikintiesiems, gal artimesni tie „tarptautiniai” šventieji: šv. Pranciškus, šv. Jurgis ar šv. Ona, Motina Teresė, kurių užtarimo prašome savo maldose? Vilnietė Agnė atremia tokius pasvarstymus: „Juk tai būtų tas pats, kas atmesti Kristijoną Donelaitį su jo ‘Metais’, kai yra Homeras su ‘Iliada’ ir pan. Manau, kad reikia domėtis savo palaimintaisiais ir šventaisiais. Kažkodėl tikiu, kad jų užtarimo prašydami, jie galės užtarti danguje mus geriau – juk savi, lietuviai...” □

LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBEI
100
PAL JURGIO KONSEKRACIJAI IR ĮŽENGIMUI
Į VILNIAUS KATEDRĄ
100
ŠVČ. M. MARIJOS NEKALTOJO PRASIDĖJIMO
VARDIENIŲ SESERIMS
100
PAL JURGIO MATULAIČIO DRAUGIJAI
10

PALAIMINTOJO JURGIO MATULAIČIO
MIRTIES – GIMIMO DANGUI
LITURGINIS MINĖJIMAS

ir
PALAIMINTOJO JURGIO MATULAIČIO
DRAUGIJOS KONFERENCIJA

2018 m. sausio 27 d., šeštadienis
MARIJAMPOLĖ

PROGRAMA

„TOKIA GAJI, TOKIA SAUGI GIMTOJI ŽEMĖ...“

ALGIMANTAS MACKUS KAD MANO KRAUJAS BŪTŲ TAVO ŽAIZDOSE

Priartėk, nors nelaukiu.
Aš tik pavargęs. Laukimas mane išvargino.
O norėjau būti kuo arčiausiai Tavęs,
kad mūsų neskirtų jokia kūno žaizda,
kad kraujas Tavo žaizdose būtų mano.
Bet aš pavargau
ir negaliu iškentėti jokios žaizdos,
jokio kraujo lašo.

Kentėkim išsiskyre,
nes mano žaizdos yra menkesnės.
Aš tik kartkartėm bandysiu jas pertvarstyti,
bet ne atnaujinti.

Kentėti bijau, o čia niekas niekam neatlygina,
net nepaguodžia,
nes tam yra žemė.
Priartėk ir prie mano akių paversk sniegą į kraują,
nes ir tam yra žemė.
Atiduok man mano praėjusį laiką,
nes jame yra palikęs dievnamis
siauroje skersgatvio gysloj;

o tai buvo vienintelis mano laimės kartas:
po to daugiau aš nebuvo laimingas

LIŪNĖ SUTEMA

***

Nebėra nieko svetimo,
medis, kurio nepažinau, išaugo,
išsišakojo mano akyse –
jo dilginančių lapų audinys,
plonomis linijomis išsiraizgęs
kvėpuoja mano delnuose.
Ir prie sultingo, neragauto vaisiaus
įprato mano lūpos.

Nebėra nieko svetimo,
vaikai šviesiais, vaikai tamsiais veidais
dainuoja dainą apie pelę,
tą pačią, tik kita gaida –
ir žaidžia piemenukais, tiktai jų banda,
ne vilko, o žmonių piktų išgąsdinta –
jie vejasi ją gatvėmis pliaukšėdami
žaisliniais šautuvais, lyg botagu.

Nebėra nieko svetimo,
miestas, kurio neapkenčiau, didėja,
kabindamasis į skliautus,
ir plečiasi, užaugdamas balotus,
žmonių nepaliestus laukus,
tiltais peršokdamas upes –
ir mano kraujuje įsimetė tas pats,
bevardžio miesto atkaklus
troškimas, dar ir dar gyvent.

Nebėra nieko svetimo –
ir niekad dar nebuvo manyje
tokia gaji, tokia saugi gimtoji žemė.

efoto.lt nuotr.

HENRIKAS NAGYS SAULĖS DAINA

Mamertui Indriliūnui

Palaukime saulėtekio... Dabar šalta naktis
mums stingdo kraują; aš girdžiu, kaip tamsoje
pavargusiai ir dusliai mūsų širdys plaka.
Šitam mieste mes svetimi, mes palikti
tamsioj pastogėj klausomės, kaip mūsų kraujuje
lėti nuodai lėtai ir sunkiai teka...

Palaukime saulėtekio – palaukim – gal naktis
ir šaltis, ir tyla nutrauks surizgusias mintis,
ir mus apkris mirties tamsa...

Tik suvirpės į tuščią dangų pirštai ištiesti,
ir į plačiai atvertas, mirusias akis
žiūrės išblyškus pilnaties šviesa...

Bet laukime saulėtekio... Aš saule dar tikiu!
Jos ugnyje ištirps tamsa ir tas skliautų lavono
veidas!

Saulėtekio palaukime – – Žiūrėk! virš bokštų ir
miškų
jau švinta horizontas! Saulė jau ateina!

Mano lūpos šią naktį nunoko dainai:
Klausyk - aš dainuosiu mūsų širdims:
sunkūs nuodai dar srūva jose – ir mes kaip girti
žiūrim apsvaigusiais žvilgsniais: saulė ateina!
bet akyse mums dar tūno tamsa, kaip baisi
gelmė...

Mes dar ilgai netikėsime saule: naktim

dar mus apglėbs sielvartinga, tamsi neviltis –
ir nepakelsime rankos, jos nuo širdies nusiimt, –
rankos, kurioj jau srovena saulės galia!
– ak, akyse mums dar tūno baisi tamsuma!

Bet per nušvitusias lygumas, bokštus skrenda
pas mus –
kaip didelis paukštis, kaip laivas aukso irklais –
saulė. – Klausyki, širdie: ar ji nešaukia mums?
– Šaukia?! Kviečia?! Ir tu pabūgai ryto liepsnos?! –
Ak, akyse mums dar tūno per daug tamsumos!

VYTAUTAS MAČERNIS SONETAI 13

Mes nežinome kam, bet gyventi,
Kurt ir juoktis pasauly – puiku;
Nes ir tai, ką mes esam iškentę,
Vienąsyk prasiveržia džiaugsmu.

Mes nežinom kodėl, bet darbuotis
Per šešias įtempimo dienas
Tenka mums. Ir tada vainikuoti
Galim švęsti šventes prabangias.

Mes nežinome kaip, kuo būdu:
Bet vien ieškantį glosto švelniai
Po gilių abejonės naktų

Purpuriniai tiesos spinduliai,
Ir pro ašarų tyrus lašus
Šviečia aukštas ramybės dangus.

Devynioliktoji Vilniaus knygų mugė

Skaitau Lietuvą - skaitau pasaulį

Ieva Marija Mendeikaitė

Artėjant įsimintinai Lietuvos valstybės atkūrimo šimto metų jubiliejaus dienai, į kasmet LITEXPO parodų rūmuose vykstančius renginius kviečia jau devynioliktoji Vilniaus knygų mugė. Tai didžiausia Baltijos šalyse vykstanti knygų mugė vienas ryškiausių kultūrinių metų renginių. O būtent šiais išskirtiniais Lietuvai kultūros metais knygų mugė užims absoliučiai visas LITEXPO parodų rūmų sales, tad veiklos tikrai užteks kiekvienam. Pagrindinė šių metų knygų mugės tema skirta autoriams, asmenybėms ir tekstams, kurie labiausiai išsiskyrė ir paveikė Lietuvos raidą per pastaruosius šimtą metų, taip pat bus kviečiama dalintis idėjomis, mintimis ir vizijomis, kaip žmonės įsivaizduoja Lietuvą, tobulėjančią per kitus šimtą metų.

Šiais metais į knygų mugės veiklos patalpų sąrašą įeina Vaikų literatūros salė, kūrybinė studija „Tu gali sukurti knygą“, Forumas – LRT studija, Muzikos salė, Meno parodos bei Knygos kino salė. Trumpai tariant, ne tik veiklos užteks, bet bus patenkinti ir visų amžiaus bei interesų grupių skaitytojai.

Vaikų literatūros salėje bus pristatomi ne tik lietuviški, bet ir užsienio leidėjų darbai, skirti būtent jaunesiems skaitytojams bei paaugliams. Šioje salėje kiekvienas tėvelis su itin daug energijos turinčiu vaiku galės rasti ramybę, nes garsiai krykštauti, lakstyti ir žaisti čia ne tik kad neuždrausta, bet ir labai pageidautina. Taip pat ši erdvė bus atskira, tad vaikų renginiai nepertrauks suaugusiems skirtų renginių.

Į kūrybinę studiją „Tu gali sukurti knygą“ kvies šios studijos sumanytoja – dailininkė Sigutė Chlebinskaitė, šioje studijoje pagrindiniu akcentu bus vaikai, pastarieji bus kviečiami susipažinti su knygų vaikams autoriais, iliustruotojais iš viso pasaulio, taip pat bus rodomas knygos kelias nuo senovės iki šių laikų bei mokoma, kaip rišti knygą bei ją pamilti.

Forumas – LRT studija: būtent šioje studijoje bus filmuojami interviu su rašytojais, transliuojamos tiesioginės radijo laidos, kuriomis reportažai apie pačią knygų mugę, jos lankytojus bei svečius. Aktualijų ir politikos arba šiaip inovatyvias idėjas kuriančius žmones šioje studijoje turėtų ypatingai sužavėti „Diskusijų klubas“ – erdvė, kurioje bus galima diskutuoti rimtomis bei intelektualiomis temomis. Į šią erdvę bus pakviesti garsūs Lietuvos ir užsienio meno, kultūros, mokslo žmonės, tačiau taip pat į diskusijas ypač aktyviai yra kviečiami ir visi mugės lankytojai.

Muzikos salėje save atras ir muzikinius troškimus galės išpildyti įvairių muzikinių stilių mėgėjai – nuo klasikos iki hip-hopo, o muzikos salę užpildan-

Populiariosios Linos Žutautės „Kakės Makės“ serijos knygelės

tys renginiai bus skirti ir suaugusiems, ir vaikams. Muzikos salės programą pajavirins Naujų idėjų kamerinis orkestras, Monika Linkytė, Jazzu ir Leon Somov, „Antikvariniai Kašpirovskio dantys“, „Garbanotas Bosistas“, „BA.“, Lilas ir Innomine, Domantas Razauskas ir daug kitų lietuviškosios muzikos asmenybių. Ypač smagi naujovė šiais metais – Muzikos salėje, kalbinaimą scenoje, pagaliau bus galima pamatyti patį Tomą Sinickį, kuris mėgsta privatumą ir jo gerbėjai nedažnai gali jį išvysti. Šiais metais išleisto ir jau didžiulio pasisekimo sulaukusio muzikinio albumo „Vilnius“ autorius savo charizma ir muzikiniu unikalumu pavergė lietuviškosios scenos auditoriją.

Meno parodų salė stebins jau matytais ir dar neregėtais Lietuvos bei už-

veikėme, kokią Lietuvą matėme per savo gyvenimo metus ir kokią dar tikimės išvysti? Tai nedažnai pasitaikanti ir itin brangi akimirka. Sukurti tokią akimirką knygų mugės metu kvies renginių ciklas „Mūsų šimtmetis. Kalbasi rašytojai“, kuriame per

„Valstybės“ žurnalą pravartu paskaityti kiekvienam

sienio autorių, dailininkų, iliustruotojų, fotografų darbai.

Knygų kino salėje mugės dalyviai turės progą pamatyti žymių romanų ekranizacijas kartu su dokumentinių filmų rinkiniu apie žinomus rašytojus, menininkus ir visuomenininkus.

Jubiliejinė Lietuvos valstybės atkūrimo data priverčia susimąstyti – ką tą dieną prasmingo galima nuveikti? Ar dalyvauti paraduose, šventėse, kurios kartais gali tepaliesti mūsų vidinių tuščiaagarbiškumą, ar nuoširdžiai susėsti drauge su artimaisiais ir palkabėti apie tai, ką nu-

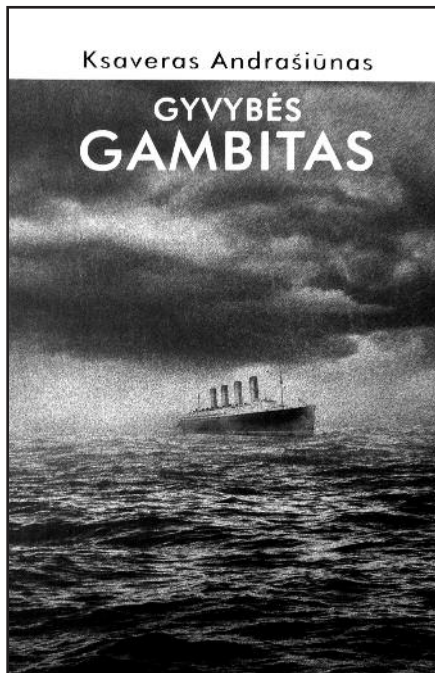
visas knygų mugės dienas bus galima išgirsti rašytojų nuomonę apie kultūrą, apie kaimynystę su kitomis šalimis, Europos likimą. Šiame renginyje dalyvaus rašytojai, kurių šalys šiemet mini valstybių atkūrimo šimtmetį. Tarp rašytojų vasario 22 d. 2 val. p. p. bus galima išvysti rašytoją iš Latvijos Norą Iks teną bei Danutę Kalinauskaitę, vasario 24 d. 1 val. p. p. kalbės Zuska Kepplová iš Slovakijos bei Eugenijus Ališanka; 5 val. p. p. – Jonáš Hájek iš Čekijos ir Alvydas Šlepikas; vasario 25 d. 12 val. diskutuojančius matysime iš Estijos atkeliavusį Ilmarą Taską ir Herkų Kuncių bei 2 val. p. p. kalbančius Jerzy Illgą (Lenkija) bei Mindaugą Kvietkauską.

Tad įsimintiniausias Lietuvos metų kultūros renginys kviečia visus, kurie nori ir gali atvykti ir „pasiakultūrinti“ drauge. O linksmiausia tai, kad į mugę vežantis viešasis transportas nieko nekainuoja! Mugės lankytojus į mugės vietą tiesiai nuo Katedros aikštės nemokamai nuveš mugės autobusiukai, kurie važiuos kas dvidešimt minučių, tad tinkamą laiką sau galės atrasti visi. Na, o aš palinkėsiu visiems šiais metais atrasti kuo daugiau įdomių ir savų knygų, kurios praturtins mintis ir idėjas. □

Muzikos salė kasmet siūlo daug įdomių renginių jaunimui

Šachmatininkai istoriniuose verpetuose

Ksaveras Andrašiūnas. Gyvybės gambitas. – Parengė Irena Balčiūnienė. – Vilnius: Homo liber, 2016

Astrida Petraitytė

Mūsų švenčiamas valstybės atkūrimo šimtmetis, ko gero, turi paskatinti ne tik džiaugtis bei didžiulis (pagrįstai) Vasario 16-osios aktu, tarpukario Lietuvos laimėjimais, bet ir prisiminti skaudžius istorinius virsmus, lėmusius daugelio likimų tragizmą... Istorija, manyčiau, labiau pajaučiama ne iš vadovėlių ar mokslinių monografinių, o iš asmeninių – dalyvio ar stebėtojo – liudijimų.

Štai lemtingų 1939-ųjų panoramą man netikėtai papildė autobiografinis pasakojimas, liudijantis kiek „periferinį“ jų motyvą – mūsų šachmatų rinktinės nuotykius Buenos Airėse. Ksavero Andrašiūno, komandos vadovo, atsiminimus parengė, žiniomis tiek apie autorių, tiek apie pagrindinius pasakojimo veikėjus papildė jo dukra Irena Balčiūnienė...” Andrašiūno memuarinis pasakojimas – iš dviejų dalių, kurių pirmas, ilgesnysis („Bekraujė kova“), skirtas 1939 m. šachmatininkų olimpiadai Buenos Airėse, suprantama, apgaubtai dramatiško istorinio konteksto, antrasis, pokarinis („Gyvybės gambitas“) paradoksaliai – per kone surrealistinę sovietinio tardymo prizmę – sugrąžina šachmatininkų olimpinius nuotykius...

*

Įnikus į pirmąjį knygos skyrelį „Šienapjūtė“, ko gero, ne vienam kils klausimas: kas gi šis taip poetiškai į aplinką žvelgiantis žmogus? („Pro sueižėjusius tuopų piliorius įžengiu plačiai išsikerojusią medžių ūksmėn. Išlakis pušys, skarotos eglės, drūti skrob lai ir puokštėtos klevų viršūnės siūruoja aplink seną rūmą, sklidiną ankstesnių gyvenimų, pro langus žvelgusio ilgesio“, p. 8.) Galime iškart žvilgterti į knygos pabaigoje parengėjos pateikiamą Ksavero Andrašiūno (1901–1981) gyvenimo faktografiją, suprasi-me: jis gebėjo derinti „tradiciškai lietuvišką“ prisirišimą prie žemės ir literatūrinę gyslelę – 1928 m. kartu su broliais gavęs žemės išparceliuotame dvare, ūkininkas su humanitaro diplomu publikavosi „Vaire“, Šamarlako

slapyvardžiu – „Kuntaplyje“... Bet ir pats autorius, šienapjūtės įkarštyje gavęs – ir priėmęs – telefonu netikėtai atskriejusį Vlado Mikėno pasiūlymą važiuoti Argentinon, būti Lietuvos šachmatų komandos vadovu, pateikia savo „CV“: „Man trisdešimt septyneri. Nepriklausomybės kovų savanoris, po to Kauno universiteto studentas, vėliau – naujakurys. Daugiau nei dešimt metų ūkininkas Skačiūnų žemėje. Nepabaigiama dienų eilė... medžioklė... kūryba... draugai... visos dienos kaip seserys“ (p. 9). (Kokiais Andrašiūno nuopelnais grįstas šis daugkartinio Lietuvos šachmatų čempiono Mikėno pasiūlymas lieka neaišku).

Regis, ir avantiūros gyslelę reikėjo turėti, kad 1939-ųjų vasarą – jau karo nuojautai tvyrant – pasiryžtum keliaut į užjūrius (juk pats keliauninkas įvertina, kad palieka Europą, sėdinčią ant parako statinės)? O priešlapyje regime Argentinon susirengusio Andrašiūno nuotrauką – žengia (matyt, Kauno gatve) žvalus, pasitikintis savimi, stilingas... Gal jau skubantis į traukinį, visą kompaniją pirmiausia į Berlyną nugabensiantį... Toji kompanija autoriaus taikliu žodžiu pristato-

Lietuvos šachmatininkų komanda Buenos Airėse 1939 m. Pirmoje eilėje (iš kairės): Ksaveras Andrašiūnas, Elena Raclauskienė, Argentinos Lietuvių Bendruomenės atstovas Našlėnas. Antroje eilėje: Vladas Mikėnas, Povilas Vaitonis, Markas Luckis, Povilas Tautvaišas

ma: „Mūsų šešetas: didmeistrių siaubas – Vladas Mikėnas, didysis teoretikas – Markas Luckis, kompozicijų meistras – Povilas Tautvaišas, beviltiškų padėčių įveikimo virtuozas – Povilas Vaitonis, kantrybės išikūnijimas – Elena Rackauskienė ir aš – atšarginis, administratorius ir kapitonas“ (p. 10). Per Olandiją pasiekusi Antverpeno uostą, Lietuvos delegacija laive „Piriapolis“ įsimašo tarp kitų devyniasdešimtes Europos šachmatininkų (jie sudaro keleivių daugumą), kertančių Atlantą. Priartėjęs prie Pietų Amerikos – žinia, keliauninkams patyrus ir smagių, ir nekokių (jūros liga ne vieną kamuoja) nuotykių – laivas keliskart švartuojasi prie kranto, tad keliauninkai dar turi galimybių pasigrožėti Rio de Janeiru, Sao Paulu, Montevideo... Bet svarbiausias vyksmas, trunkantis net keletą savaičių, suprantama, laukia Buenos Airėse.

„Rugpjūčio dvidešimt trečiosios vakare Argentinos Respublikos prezidentas Roberto Ortizas iškilmingai atidaro olimpiadą“ (p. 49).

Memuariniame pasakojime nuogoji faktografija įvilktą į spalvingą literatūrinę formą, autorius aplinką fiksuoja pastabia akimi, įvardija vaizdingu žodžiu: „išblykusio vandens platybės“ (p. 18) ir pan. Ir egzistencinės gaidos skaitytojo širdį gali suvirpinti:

„Ilgesys cigaretės dūmu kyla į orą, tirpsta – be pėdsako“ (p. 34)... Humoro jausmo autoriaus taip pat nestokota: štai laive dėl jo tamsaus įdegio pasklinda gandas, kad esąs iš Egipto ir: „kai pradedu kalbėti abisiniškai, visiems pilvai iškausta nuo juoko“ (p. 18). Nesileidžiant nei į moralinius išvedžiojimus, nei į ilgus filosofinius svarstymus, vis dėlto trumpai drūtai savoji pozicija išsakoma (o į ją verta ir šiandienos nihilistams įsiklausyti): „Laisvė be ribų – vėjas laukuose. O kas yra valstybė? Sutramdytas vėjas“ (p. 68); ir pan. Trumpų skyrelių struktūra pasakojimui suteikia dinamikos.

Štai poros puslapių istorija „EL Gitano“ – tarsi novelė, be to – akimirksniu išiplieskusios ir skausminga neitektimi užsibaigusios meilės novelė. Herojus (ir autorius) – nors puse lūpų prasarėjęs apie Lietuvoje laukiančią Helgą – Buenos Airėse vengrų kavinėje „EL Gitano“ sutinka moterį, „šypsena galinčią uždegti pragarą“, rusiškai kalbančią grafo Kosakovskio dukrą, kurios gyvenimo istorija jau provokuoja literatūrinę vaizduotę... „Vai-kystę ji praleido Lietuvoje. Po to baleto studija Peterburge. Karas. Revoliucija. Badas. Šokis scenoje, kai sušala

– jis turi pakeisti tragiškai žuvusį Klemseną Graužinį IV Seime (1936 m. išrinktame po devynerių metų pertraukos). Bet vėl situacija komplikojasi – jis turėtų išplaukti nedelsiant, palikdamas komandą, kitaip mandatas gali „sudegti“; padvejojęs lieka savo – šachmatininkų kapitono – poste. O atmosfera ir olimpiadoje kaista – štai ne viena komanda atsisako žaisti su Vokietija...

Artėjant atsisveikinimui su olimpiada ir Buenos Airėmis, visiems europiečiams iškyla dilema: grįžti namo ar pasilikti. Kone pusė atvykėlių nutaria pasinaudoti Argentinos suteikiamu prieglobsčiu, tarp jų ir Luckis, pagrįstai baiminęs grįžimo: jis žydas.

„Rugsėjo devynioliktą įvyksta labai iškilmingas uždarymas ir prizų įteikimas“ (p. 80). Lietuva tarp dvidešimt septynių komandų – garbingai dvylikta.

Su nuotykiiais, neretai – pavojų kupiniais, pasiekę (spalio pabaigoje) gimtąjį kraštą, sovietinėje Lietuvoje iš šios šachmatininkų komandos savo gyvenimo kelią tęsia tik trys: pasakojimo autorius, Raclauskienė (tapusi Lukauskiene) ir Mikėnas (šio likimas bent išoriškai susiklostė sėkmingiausiai). Per karo audrą emigranto dalį pasirinko Tautvaišas (išsikūręs Čikagoje) ir Vaitonis (pasiekęs Kanadą).

Beje, ant galinio knygos viršelio – viso šešeto kartu su Argentinos lietuvių bendruomenės atstovu Našlėnu nuotrauka, manau, ypatingos istorinės vertės iliustracija.

*

Antras skyrelis yra tarsi šios olimpiadinės odisėjos P.S. Deja, tragiškas, o kartu – to meto kontekstą turint omenyje – paradoksalus. Kaip nurodoma parengėjos:

“1944 12 26 suimtas Šešuoliuose. 1945 09 24 Vilniaus karo tribunolo nutartimi išsiųstas į lagerį Sevdvinlag NKVD. 1946 08 14 perkeltas iš Velsko į Ukmergę. 1946 09 14 byla nutraukta” (p. 139).

Išties lyg kokia saktė skamba šis Andrašiūno pasakojimas iš Velsko lagerio: tardomas žiauriai kankinant, galiausiai, tardytojams bešifruojant olimpinių ženklelių, matomą „nusikal-tėlio“ nuotraukoje, tardomas – dvasios stiprybės besisemiantis iš prisišaukiamo dukrelės Irutės vaizdo – pasakoja apie Buenos Airių olimpiadą. Su smulkium, sodriom detalėm (mes sužinome ir grįžimo nuotykius, dėl rankraščio defekto „nukritusių“ pirmoje dalyje). „Klausytojų“ renkantis vis daugiau – štai kitame kambaryje buvęs prokuroras ne tik pats prisistato, bet ir konjako, kavos, cigarečių pristato, pasakorių vis vaišindamas... Tardymo naktis baigiasi oficialiai į bylą įrašoma išvada: „Papildomų įrodymų nerasta“. Kadangi jų nebuvo radęs ir Vilniaus saugumas – nė poros metų neužtrukus, kaltinamasis paleidžiamas. Atrodytų neįtikimas, keltų įtarimų toks tėvynės išdavimu kaltinto (sovietų Rusijos baudžiamojo kodekso 58 straipsnio pora postraipsnių) išteisinimas, jei ne tolimesnis Andrašiūno gyvenimas: slapstantis, nelegaliai dažytoju dirbant, iki 1955 m. sukantis be paso (į šiuos prisiminimus lageryje įveda trumpas epizodas iš vėlesnių metų – bedaliui dažytojui sužadus šachmatais su pora vaikėzų).

Nukelta į 8 psl.

Lietuviškas žodis išeivijoje:

Bernardas Brazdžionis (2)

Jūratė Ivanauskienė

Pabaiga.

Pradžia 2018 m. vasario 10 d. „Kultūroje“

Žodis, jo poetiškumas, prasmingumas Bern. Brazdžioniui buvo labai svarbus. Nors poetinis žodis liete liejosi, tačiau pirminiai eilėraščių variantai buvo daug kartų taisomi, redaguojami, perrašinėjami, jie dažnai labai skiriasi nuo publikuoto teksto, kai kurių eilėraščių yra keli variantai. Radęs proga, mėgo rašyti eiles, skirtas mūsų rašto pirmtakams, knygnešiams, lietuviybės puoselėtojams, eilėraščiuose yra asmenvardžiai. Pavyzdžiui, eilėraštyje „Mūsų žodis kalba Mažvydo žodžiams“ minimi Mažvydas, Juška, Tatarė, Povilas Galaunė, Marija Gimbutienė. Rinkinyje „Iš sudužusio laivo“ (1943) publikuotas eilėraštis „Lietuviškam žodžiui“ – tiesiog himnas lietuviškai kalbai, kuris vėliau, tikėtina, gyvenant Amerikoje, buvo perrašytas ir atsirado naujas 4 stulpelių eilėraštis „Gimtajam žodžiui“, kuris labai skyrėsi nuo pirmojo 7 stulpelių teksto:

Gimtajam žodžiui

*O, mūs šventas lietuviškas žodi,
Ilgą naktį vergijoj kalėjęs,
Ne kaip vergas šiandien pasirodyk,
Bet kaip laisvas pavasario vėjas.*

Lietuviškam žodžiui

*O mūs gimtas lietuviškas žodi
Iš poezijos, pasakų, raštų, –
Mūs svajonei gyvybę tu duodi,
Tu vedi mus į Nemuno kraštą...*

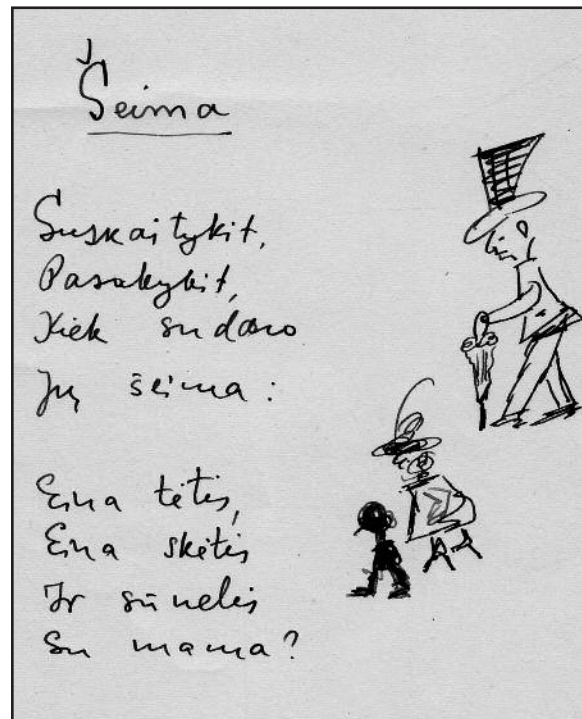
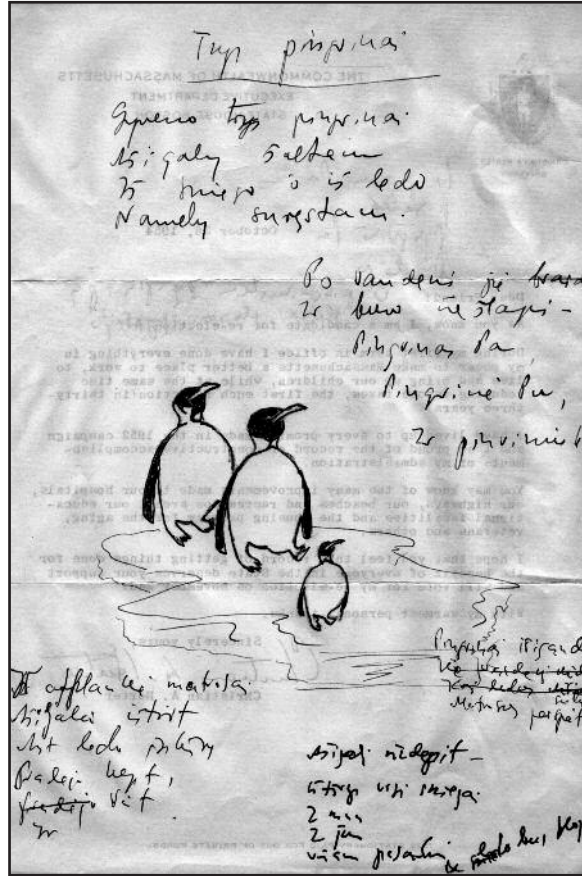
Didelę kūrybos dalį užima kūriniai vaikams, parašyti Vytės Nemunėlio slapyvardžiu. Dar gyvenamas Lietuvoje, prieš pasitraukimą, išleido 10 poezijos knygelių vaikams: „Mažųjų pasaulis“ (1931), „Drugeliai“ (1934), Raudonojo kryžiaus premija apdovanoti „Kiškio kopūstai“ (1936), „Algirdukas Pupuliukas ir Kazytė jo sesytė“ (1937), „Laiško kelionė Argentinon“ (1938), „Vyrų ir pipirai“ (1938), „Meškiukas Rudnosiuks“ (1939), „Purienos“ (1939), „Dėdė rudenėlis“ (1941), „Gintaro kregždutė“ (1943).

Vokietijoje buvo labai reikalingos knygelės vaikams, ten išleista A. M. Šimkūno iliustruota knygelė „Tėvų nameliai“ (1945) ir dailininko A. Vaičičiaus iliustruota „Mažoji abėcėlė“ (1946).

Išlikęs rankraštis su priedašu „Bandytas sudaryti rinkinėlį“ leidžia manyti, kad Brazdžionis Vokietijoje planavo sudaryti rinkinį „Žiburėlis“ ir jame publikuoti Vytės Nemunėlio, L. Žitkevičiaus, J. Mikuckio, G. Tulauskaitės, A. Gustaičio, B. Augustinavičiaus, A. Giedriaus, V. Alanto, B. Gražulio, A. Nakaitės, J. Jankaus, Vykinto, J. Kaupo, P. Andriušio kūrinius vaikams. Nežinia, ar dėl leidybos sunkumų, ar dėl kitų priežasčių knyga išleista nebuvo.

Apie leidybos sunkumus Vokietijoje Brazdžionis pasakoja 1948 m. gegužės 25 d. laiške poniai Viktorijai Tubelienei, gyvenusiai Čikagoje: „DP negalėjo parodyti jokios iniciatyvos, išskyrus tai, kiek leidžiama stovyklų viduje. Pagaliau ir čia, stovyklų viduje, kas organizacijos, kultūros, meno, literatūros srityje padaryta, visa padaryta per didžiausius vargus ir dažniausiai... nelegaliais, netiesioginiais keliais, čia įstatymus apeinant, čia iš jų išsisukant. / Ir tie laikraščiai, ir tos geresnės ar blogesnės knygelės išleistos ir leidžiamos ne tik labai sunkiai, bet stačiai kryžiaus keliais: ir ne vien dėl to, kad tos srities darbininkams neteikiama jokios paramos, jokių palengvinimų, dar daugiau, – kryžiaus keliai reikia pereiti, kol gauni 'leidimą' išleisti, o kaip, kokiū būdu ir už kiek gaunamas popierius, tai tik vėliau leidėjai galės pasakyti.“

Tame pačiame laiške aptaria ir nepelningą rašytoją profesiją: „Tokių žmonių profesija, jei iš viso eilių rašymą būtų galima vadinti profesija, ne-

Iš Bernardo Brazdžionio rankraščių

buvo pelninga ir Lietuvoje. Bet tokie žmonės visada turi atsiminti, kad jie, kartą jau pradėję, ir nieko pelningesnio neišmoko, kad gyvena ne dėl pelno. Juk visais laikais rašytojo, gražiau sakant, kūrėjo darbe turėjo būti labai daug pasiaukojimo ir atsakymo nuo savo 'gero'. Dažnai rašytojui pakanka, kad jis nenumiršta badu net ir normalaus gyvenimo sąlygose. Visuomet rašytojui gana, jei jo kūryba išsina į žmones, jei jo žodžiai, kaip sakoma, pasiekia skaitytojų širdis, jei jo idėjos randa atgarsį ir pritarimą. Didelėje tautoje, plačioje skaitytojų masėje ir mažesnio talento rašytojas, bile tik pataiko skaitytojų skoniu, ne tik gerai pragyvena, bet ir tūkstančius susikrauna. Bet mažoje tautoje ir dideli talentai vien iš kūrybos vargiai kada pragyveno. <...> / Teisybė, dabar knygų ir gyvųjų rašytojų nemažai išperka. Ir tų markių, rodos, nemažai autorius gauna; bet kas iš to, kad už tas markes maža ką autorius tegali gauti. Už paskutinę savo knygelę *Šiaurės pašvaistė* aš tiek gavau, kad visos šeimos negaliu apauti, o kostiumą tai tik sau vienam menką tegalėčiau įsigyti. Bet už tuos pinigus nepadariau nei to, nei to, nes išėjo kasdieninėms 'smulkmenoms'. Bet kai pagalvoju, kad rašiau ne pelnui, o tam, kad išreikščiau savo žodžiais bent dalį tų jausmų ir pergyvenimų, kurie yra bendri visiems esantiems tremtyje lietuviams, kad rašiau, jog turėjau rašyti, nes buvau verčiamas tos pareigos, kurią nejučiomis

užsidėjau, į šį darbą per keliolika metų išitraukęs, man nesvarbu, kiek už knygą, išleidęs, gavau sviesto, ar batų, ar puspadžių, ar kiek nupirkau pas švabą kiaušinių...“

Kalbant apie lietuviško žodžio sklaidą Vokietijoje, svarbu, kad patys lietuviai nuo pat 1944 metų stengėsi palaikyti aktyvų literatūrinį gyvenimą. Bern. Brazdžionis taip pat visur dalyvavo, rūpinosi leidimais aplankyti savo plunksnos bičiulius, gyvenančius kitose stovyklose. Dažnai šiose kelionėse padėdavę vadinamieji „vaizbūnai“, kurie žinojo, kaip iš vienos zonos į kitą prasmukti.

Labiausiai savo literatūrinėmis kelionėmis po stovyklas buvo pagarsėję Pulgis Andriušis, Antanas Gustaitis, Stasys Santvaras ir Bernardas Brazdžionis (vadinamoji „ketveriukė“). Jie su savo programa apkeliavo visas prancūzų ir amerikiečių zonose buvusias stovyklas ir kolonijas. Programa buvusi įvairi, įdomi ir nuotaikinga: Brazdžionis su Santvaru skaitė rimtą, patriotinę poeziją, o Gustaitis su Andriušiu – linksma, humoristinę. Ketveriukės nariai turėjo ir daug pasakančių pseudonimus: Peklėninkas (A. Gustaitis), Bajoras (S. Santvaras), Popiežininkas (P. Andriušis) ir Pranašas (Bern. Brazdžionis).

Amerikoje taip pat rašė vaikams. Gyvendamas Bostone, 1952 m. išleido net 3 knygeles – „Lietuvai Tėvynei“, „Pietų vėjelis“, „Po Tėvynės dangum“, o Los Angeles 1984 m. išėjo „Mažųjų dienos“. Ši knygelė sutikta labai džiaugsmingai, jos pristatymas, dalyvaujant pačiam autoriui, vyko įvairiose Amerikos lituanistinėse mokyklose.

Būta bandymų sudaryti ir kitus, daugiau edukacinius rinkinius, tačiau jie išleisti nebuvo. Paminėsiu tik kelis eilėraščius iš rankraščių, kuriuos dažnai pats ir iliustruodavo, nes turėjo talentą dalei, yra bandęs mokyti Kauno meno mokykloje.

„Šeima“

*Suskaitykite,
Pasakykite,
Kiek sudaro
Jų šeima:
Eina tėtis,
Eina skėtis
Ir sūnelis
Su mama?*

„Pypkutė“

*Pypkutė rūksta
Dūmų netrūksta –
Lenda į nosį ir į akis!
O kas ten sėdi:
Tėtė ar dėdė
Kas bus toks geras, kas pasakys?*

Galima pajuokauti, kad jau apie 1950 metus Brazdžionis išvelgė klimato kaitos problemą, tai atspindi eilėraštyje „Trys pingvinai“:

*Gyveno trys pingvinai
Ašigaly šaltam.
Iš sniego ir iš ledo
Namely surestam.*

*Po vandenį jie braidė
Ir buvo ne šlapi –
Pingvinas Pa,
Pingvinė Pu,
Ir pingviniukas Pi.*

*Ir atplaukė matrosai
Ašigalio ištirt
Ant ledo išikūrė,
Pradėjo kept ir virt.*

*Pingvinai išsigando –
Kad ledas suliepsnos
Matrosus perspėt bando:*

*Ašigalį uždegsit –
Ištirps visi sniegai.
Ir mums,
Ir jums,
Visam pasauliui
Be ledo bus blogai.*

Nukelta į 8 psl.

Bernardas Brazdžionis

Atkelta iš 7 psl.

Lietuvybė, tautinis identitetas Brazdžioniui buvo svarbus visuomet ir visur. Tūkstančiuose išlikusių laiškų dažnos temos – rūpestis dėl lietuvių nutautėjimo išveivijoje, Rašytojų draugijos veiklos, redaguojamų leidinių, leidžiamų knygų...

1955 metų sausio 28 d. laiške Benediktui Babrauskui ne vien skaudžios, bet ir piktai sarkastiškos mintys apie nutautėjimą: „Bet man rodos, kad to nulietuvėjimo proceso, kuris jau taip gražiai reiškiasi, nebesutrukdytume nei švelniais, nei piktais žodžiais. Nebeužtvenksi upės bėgimo, anot dainiaus. <...> Būtų gyvenę Lietuvoje, būtų lietuviais ir numirę, apie joki nutautimą nei savo, nei savo vaikų nepagalvoję. Atsirado čia, liks šio lovio patriotais. O jau jų vaikelių tai nė už „namurniko“ Lietuvon nepartemps. Ką gi jie ten darys, kur nėra nei komikų, nei televizijų, nei kramtomos gumos? Nei tokios šiukšlinos laisvės, kaip čia? <...>“

Aš pats tuo tarpu dar tikiuosi kokią knygėlę patiems patiems mažiems išleisti, tiems, kurie dar nėra, nė tē nemoka ištart. Jiems paskaitys mamos (kai kurios, aišku, nebe visos). Tai bus ir mamoms savotiška lektūra. Tokį rinkinį (vienam egzempliorių) padovanojau M. ir J. Gimbutų naujagimei per krikštynas. Dabar jų visa šeima ją retkarčiais paskaito, neišskiriant nė šunelio Apio, kuris, atrodo, daugiau lietuviškai supranta, negu jau kai kurių dažnų dipukų čia gimę „beibiukai“.

Išties, muziejuje saugoma originali, didelio formato Bern. Brazdžionio pagaminta knyga „Rasos karoliai“, pasirašyta Vytės Nemunėlio slapyvardžiu. Knygoje – 21 eilėraštis, iliustruota Bern. Brazdžionio piešiniais, iškarpomis iš žurnalų. Knyga 1989 m. J. Gimbutas padovanojo Maironio lietuvių literatūros muziejui. Įdomi ir šios knygos kopija, kurią pagamino ir autoriui dedikavo Marija ir Jurgis Gimbutai: „Šios Knygos „antrosios laidos“ / vienintelį egzempliorių / skiria autoriui – dėkingi Rasos / mamytė ir tėvelis. / Bostone, 1955 metų kovo 5 dieną“.

Brazdžionis buvo ypač priekabus kūrybai vaikams. Tai iliustruoja toks pavyzdys: Clevelande leidžiamo Dievo motinos nuolatinės pagalbos parapijos laikraščio „Mūsų žingsniai“ redaktoriai kunigas Gediminas Kijauskas ir Balys Gaidžiūnas Brazdžioniui atsiųsdavo laikraščio priedą vaikams „Žiburėlių sekmadieniai“. 1990 metų kovo mėnesio laikraščelyje Brazdžionis bandė taisyti, kirčiuoti, netgi perkurti eilėraščių „Voverėlė“ ir apie tai parašė laišką redakcijai: „Mielieji, ačiū už dažnai atsiunčiamą Jūsų spaudą: ‘Mūsų žingsniai’ ir mažiesiems priedą ‘Žiburėlių sekmadienis’. Pavartau, paskaitau ir vieną, ir kitą. Manau, kad tie, kurie paruošia medžiagą ‘Žiburėliams’, reikalą išmano. Bet paskutiniame numerįje ‘užkliuvau’ už eilėraščių ‘Voverėlė’. Kažkas baisaus. Tokių dalykų negalima siūlyti vaikams, kad gadinėtų kalbą, žodžių kirčiavimą, bendrai, kad gadinėtų poezijos vaikams skonį ir baidytų nuo literatūros. Kirčiavimo klaidas eilėraštyje sužymėjau. Kirčius pataisant, reikia perrašyti. Bandžiau perrašyti. Laikantis arčiausia

teksto kažko gero neįmanoma padaryti.

Nesam mes jau tokie ‘biedni’, kad negalėtume vaikams duoti gerai, talentingai, su skoniu parašytų eilėraščių. Kažkokių meno aukštybių mažam vaikui neduosi, kaip neapvilksi jo suaugusio drabužiais, ar nepavaišinsi ekstravagantiškais valgiais bei gėrimais. Puikiai rašė J. Minelga, L. Žitkevičius, su neblogais dalykėliais vis dažniau ‘Draugo’ vaikų priede rodomi Šimaitis.

Labai atsiprašau už šį laiškėlį, kurį parašiau nuotaiškos pagautas. Ne užsigaukit. Redakcijas visi moko. Ir aš buvau redaktorius, ir mane ne vienas ir ne kartą yra pamokęs. Tai skaitytojo privilegija. / Su Priskėlimo šventėmis / BB / P.S. Laiškas ir pošmai tik privaćiai kun. Kijauskui“.

Lietuviško žodžio sklaida rūpino si ir dirbdamas žurnalistinį darbą.

Vokietijoje dirbo korespondentu lietuvių savaitraštyje „Žiburiai“, bendradarbiavo žurnaluose „Aidai“, „Ateitis“, Vytės Nemunėlio vardu kūrybą vaikams skelbė žurnale „Saulutė“, buvo nuolatinis žurnalo „Gintaras“ bendradarbis.

Nuo pat pirmųjų dienų Amerikoje Brazdžionis taip pat buvo žinomas žurnalistas, aktyvus radijo „Amerikos balsas“ bendradarbis. Gyvendamas netoli Bostono esančiame Lawrence mieste, kunigo Pranciškaus Juro paragintas, sutiko redaguoti lietuvišką vaikišką laikraštėlį „Eglutė“, nes Amerikoje lietuvių vaikai tokio neturėjo. „Eglutė“ redagavo vienerius metus, 1949–1950 m., tuo pačiu rūpindamas ir laikraščio platinimu. 1949.9.30. laiške Antanui Gustaičiui, rašė: „Iš Stony Brook'o esu čia atvykęs su visa šeima, štai šiandieną lygiai savaitė. <...> Mėginsime gal kiek ilgesniam laikui įsikabinti Lawrence, kur bus projektuojamo vaikų laikraščio redakcija ir administracija, kur būsiu to laikraščio redaktorius, administratorius, akspeditorius ir visa kita. Jei dipukai pritaris ir savo vaikeliams jį prenumeruos, gal pavyks lietuviško žodžio ištroškusiems kūdikėliams iš nieko bent šis tas padaryti. <...> Turime šokių tokių butelių keturių kambarių. Ir senų baldų bei rakandų geri žmonės per kun. Juro malonę sunesė apsta, kad nėra kur dėti. Yra kambarėlis asabnai redakcijai. Toks miniatiūrinis, kaip ir pats laikraštis. Taip tad ir mėginsiu eiti mūsų senųjų amerikiečių lietuvių spaudos pionierių keliais.“

1955 m. žurnalo „Lietuvių dienos“ leidėjas Antanas Skirius pakvietė Brazdžionį atvykti į Los Angeles redaguoti šio žurnalo. Jis iki 1972 metų, t.y. kol išėjo į pensiją, dirbo „Lietuvių dienų“ redakcijoje: rinko tekstus li-notipų ir buvo vyriausias žurnalo redaktorius. Tačiau ir vėliau jis padėjo žurnalą leisti, jame bendradarbiavo iki 1991 metų, t.y. kol žurnalas ėjo.

Los Angeles, Bernardo Brazdžionio darbo kambaryje, priešais darbo stalą, ant sienos kabėjo Maironio portretas, papuoštas laurų šaka. „Maironis! Tas vienas žodis talpina save poetą – Dainių, Lietuvos laisvės šauklį – pranašą, skaidriausios lietuvių lyrikos kūrėją, vienintelio lietuvių epo (poemų) autorių, Tėvynės meilės bardą, Lietuvių tautos istorijos išreiškėją poezijoje, lietuvių kalbos grožio eilėraštyje puoselėtoją, visuose tautos vergijos metuose vilties, ištvermės ir laimėjimo vaivorykštę“, – tarsi giesmė skamba

jau gyvenant Amerikoje Bernardo Brazdžionio parašyti žodžiai apie Maironį. Todėl Bern. Brazdžionio rūpesčiu iš lenkų kalbos buvo išversta ir išleista Maironio poema „Nuo Birutės kalno“. [Maironio poema „Z nad Biruty“, parašyta lenkų kalba, buvo išleista 1904 m. Brooklyne (JAV)]. 1949 m. ir Bern. Brazdžionis, ir F. Kirša persikėlė gyventi į JAV, abu apsigyveno Bostone. Brazdžionis įkalbėjo F. Kiršą išversti šią Maironio poemą į lietuvių kalbą, planuodamas ją publikuoti Maironio poemų tome. 1950 birželio 15 d. laiške Bern. Brazdžioniui F. Kirša rašė: „Aš pats netikėjau, kad įveiksiu paties pasiūlytą Maironies ‘Z nad Biruty’ lietuviškai atskleisti. Bet pasitaikė atliekamo laiko. Kol sirginėju ir nedirbu

įmonėje, tai paskubėjau ir padariau“.

Bern. Brazdžionis, gyvendamas išveivijoje, įvairiausiais būdais žadino lietuviškumą, pergyveno dėl lietuvių nutautėjimo. Todėl jį, grįžusį po pusės amžiaus į Lietuvą, džiugino lietuviška Kauno dvasia. Čikagoje gyvenančiai Eugenijai Daugirdienei 1994 m. spalio 7 d. jis pasakojo išpūdžius apie kelionę į Lietuvą: „O Kaunas nėra jau toks paprastas provincijos miestas, kaip kokie ‘vilniečiai patriotai’ mano, ar norėtų jį padaryti. Išties lietuviškas. Lietuviškai ištikimas. Veiklus. Jaukus. Kai važiuoji automobiliu Vilniaus gatvėmis, dar nieko. Bet tik išlipk į Lietuvą, džiugino lietuviškai, visi užkalbintieji tau atsako lenkiškai ar rusiškai, net ir senukas, vedantis pasivaikščioti savo šunį. O Kaunas kalba lietuviškai nuo mažo vaiko iki senos senutėlės, gal net už mus senesnės...“ □

Šachmatininkai

Ksaveras Andrašiūnas prieš išvykdamas į Argentiją, 1939 m.

Atkelta iš 6 psl.

Beje, Balčiūnienė į parengėjos darbą pažiūrėjo itin rimtai – be knygos pabaigoje pateikiamų žinių apie autorių bei visų delegacijos dalyvių tolimesnius likimus, ji išnašose pristato, tikslina ne vieną minimą detalę. Pavyzdžiui, stabtelėjusi prie olimpiados atidarymo datos – rugpjūčio 23-iosios – ji gana išsamiai pakomentuoja istorinę situaciją: „Maskvoje 1939 m. rugpjūčio 23 d. pasirašytas nacistinės Vokietijos ir SSRS paktas – Neapolimo sutartis – bei slapsti Vidurio ir Rytų Europos padalijimo protokolai. Pakta pasirašė šalių užsienio reikalų ministrai – Joachimas von Ribbentropas ir Viačeslavas Molotovas. Pagal šios sutarties slaptuosius protokolus į SSRS įtakos sferą pateko Suomija, Estija, Latvija, Rytų Lenkija ir dalis Rumunijos (Besarabija). Vokietijos įtakon pateko Lietuva ir Vakarų Lenkija“ (p. 49). O štai komentarą apie Vilniaus atgavimą ji apibendrina: „Tauta suvokė atgavimo kainą ir savo nuomonę išsakė lig šiol nepamirštais žodžiais: ‘Vilnius mūsų, o mes rusų’“ (p. 78).

Ir ši knyga mums primena tai, ko dabar ir ateityje turėtume nepamiršti. □

Kultūros kronika

Manheimio meno galerijoje „Zephyr“ vasario 3 dieną atidaryta personalinė fotomenininko Rimaldo Vikšraičio darbų paroda „Am Rande der bekannten Welt“ („Šalia žinomo pasaulio krašto“). Vasario 4 d. galerijoje vyko pokalbis, kuriame apie kūrybą su R. Vikšraičiu kalbėjosi parodos kuratorius Thomas Schirmböck ir Kauno fotografijos galerijos direktorius, Lietuvos fotomenininkų sąjungos pirmininkas Gintaras Česonis. Paroda sulaukė didelio atgarsio Vokietijos žiniasklaidoje – menininko kūrybą pristatė arte TV kanalas, Deutschlandfunk Kultur, taip pat vienas didžiausių regioninių dienraščių „Die Rheinpfalz“. R. Vikšraičio paroda Manheime veiks iki šių metų balandžio 29 dienos. Jos metu vyks kultūrinė programa, bus rodomi lietuviški filmai, vyks pokalbiai, meninės dirbtuvės.